

بایسته‌های تدوین آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده (موضوع بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت)

قوه‌تصانیف جمهوری اسلامی ایران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت ورزش و جوانان

سازمان ملی مشاوره و خانواده‌پروری

ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده

سازمان ملی مشاوره و خانواده‌پروری

سازمان بحسبیت‌های کشور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۵/۲۸

شماره مسلسل: ۲۰۹۱۰

کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

بایسته‌های تدوین آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده (موضوع بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت)

نوع گزارش: طرح/ لایحه ، راهبردی ، نظارتی ، پیش‌نویس قانونی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین:

اکرم باجلان

اظهار نظر کننده داخل مرکز:

حسین نصیری (دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

فاطمه قاسم‌پور (رئیس کمیته زنان و خانواده دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام)، بهناز موحدی (معاون برنامه‌ریزی و هماهنگی معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری)، مریم بختیاری (روان‌شناس و هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی)

ناظران علمی:

موسی بیات، ریحانه رحمانی‌پور، سعید شفیعا

گرافیک و صفحه‌آرایی:

سمیرا صادقی عسکری

ویراستار ادبی:

سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:

۱. ساماندهی
۲. مشاوره
۳. ازدواج
۴. خانواده

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۱/۱۵

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. پیشینه پژوهش.....	۱۰
۱-۲. سوابق مطالعاتی پژوهش در مرکز.....	۱۰
۲-۲. پیشینه تقنینی.....	۱۱
۳. تبیین برنامه اقدام در راستای «ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده» (بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت).....	۱۱
۱-۳. اقدام اول: ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده متناسب با فرهنگ اسلامی.....	۱۲
۲-۳. اقدام دوم: یکپارچه سازی و ساماندهی نظام صلاحیت سنجی مشاوران ازدواج و خانواده.....	۱۳
۳-۳. اقدام سوم: ایجاد نظام رتبه بندی مشاوران ازدواج و خانواده.....	۱۶
۴-۳. اقدام چهارم: ترویج مشاوره قبل، حین و پس از ازدواج به مدت پنج سال.....	۱۸
۴. جمع بندی و پیشنهادها.....	۲۲
منابع و مأخذ.....	۲۶

فهرست جداول

جدول ۱. پیشینه پژوهشی در مرکز (دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش).....	۱۰
جدول ۲. توصیف وضعیت دستگاه های صلاحیت بخش به فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده.....	۱۴
جدول ۳. مروری بر سیر تدوین و وضع سیاست ها مرتبط بر ساماندهی و نظارت.....	۱۷
جدول ۴. مروری بر سیاست های مرتبط بر بهره مندی از خدمات مشاوره ای در نهمسران.....	۱۹
جدول ۵. اقدام ها و مسائل مرتبط با آن.....	۲۳

فهرست شکل ها

شکل ۱. سیاست ها و برنامه اقدامات بر اساس بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت.....	۱۲
شکل ۲. ساختار کلی نظام مشاوره ازدواج و خانواده.....	۱۴

بایسته‌های تدوین آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده (موضوع بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت)

چکیده

در ایران، چهار سازمان اصلی (قوه قضائیه، وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره) مجوزدهنده خدمات مشاوره ازدواج و خانواده وجود دارد و بیش از ۱۱ سازمان، دارای مراکز مشاوره هستند که موجب پراکندگی در ارائه این خدمات شده است. به منظور بهره‌برداری بهتر از این ظرفیت، در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت، تدوین و تصویب آیین‌نامه ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و فعالیت روان‌شناسان ازدواج و خانواده مدنظر قرار گرفت. این ساماندهی، اعتباربخشی به مشاوره و فرهنگ‌سازی استفاده از خدمات مشاوره‌ای را تقویت می‌کند، اما مشکلاتی همچون نبود آموزش جامع مشاوره براساس فرهنگ اسلامی-ایرانی، تداخل وظایف دستگاه‌ها در صدور مجوز، عدم یکپارچگی نظام صلاحیت‌سنجی، فقدان نظام رتبه‌بندی و عدم دسترسی کامل به اطلاعات مشاوران وجود دارد.

پیشنهاد‌های این گزارش شامل: ایجاد دوره‌های آموزشی مبتنی بر فرهنگ اسلامی-ایرانی، تعیین نهاد تنظیم‌گر برای هماهنگی و نظارت، ایجاد سامانه ملی اطلاعات مشاوران، یکسان‌سازی شرایط صدور مجوز و تعیین دقیق محدوده فعالیت مشاوران است. همچنین استقرار سامانه نظارت مردمی و سیستمی برای پایش و ارزیابی عملکرد مشاوران است.

همچنین با توجه به گستردگی مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه، لازم است این مراکز در آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده لحاظ شوند. همچنین آیین‌نامه اجرایی مشاوره نوه‌مسران که به دلیل مسائل ساختاری و محتوایی در اجرا ناکارآمد بود، باید لغو و خدمات مشاوره نوه‌مسران براساس تأکید قانون برنامه هفتم پیشرفت، در آیین‌نامه دیده شود. این اقدامات در جهت ساماندهی، اعتباربخشی و افزایش کیفیت خدمات مشاوره ازدواج و خانواده در کشور ضروری است.

بیان / شرح مسئله

بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت به تدوین و تصویب آیین نامه‌ای در راستای ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و فعالیت روان شناسان ازدواج و خانواده پرداخته، این در حالی است که از ابتدای دهه ۱۳۸۰ به بعد سیاست‌های توصیه‌ای و تجویزی مبنی بر حمایت در جهت توسعه کمی و کیفی مشاوره ازدواج و خانواده همراه با سیاست‌های نظارتی معطوف به سامان دهی و پایش این خدمات همواره مدنظر سیاستگذاران بوده، اما تا به حال به نتیجه اجرایی نرسیده است. لذا بررسی موانع و مسائل تدوین آیین نامه ضروری است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

به منظور تدوین بهتر آیین نامه ذکر شده در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت، اقداماتی همچون:

- ۱ ساماندهی و اعتباربخشی مراکز مشاوره متناسب با فرهنگ اسلامی - ایرانی،
- ۲ ساماندهی، یکپارچه سازی و ایجاد نظام صلاحیت سنجی و رتبه بندی مشاوران،
- ۳ ترویج مشاوره قبل، حین و پس از ازدواج به مدت پنج سال مورد تأکید است.

اما انجام این اقدام‌ها با مشکلاتی روبه‌رو است:

در راستای اقدام اول بررسی‌ها نشان می‌دهد غنی سازی، بومی سازی و ارزش مداری مشاوره ازدواج و خانواده بر اساس فرهنگ اسلامی - ایرانی با مشخص نبودن جایگاه این فرهنگ در دانش روان شناسی / مشاوره در ایران مواجه است.

در اقدام دوم بر ساماندهی، یکپارچه سازی و ایجاد نظام صلاحیت سنجی و رتبه بندی مشاوران تأکید شده است، اما بررسی ساختار خدمات دهی مشاوره ازدواج و خانواده نشان می‌دهد چهار سازمان یا دستگاه اصلی مجوز دهنده^۱ بر اساس قانون و بیش از ۱۱ سازمان و دستگاه دارای مراکز مشاوره در راستای خدمات دهی به جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه و یا عموم شهروندان فعال هستند. لذا این تعدد، مسائلی همچون تداخل وظایف دستگاه‌ها در صدور مجوز فعالیت، نبود دستورالعمل واحد در صلاحیت سنجی مشاوران ازدواج و خانواده، مشخص نبودن تعامل دستگاه‌های دارای مراکز مشاوره وابسته با دستگاه‌های مجوز دهنده و همچنین فقدان دستورالعمل مشخص نظارتی و نبود چارچوب عملکردی مشخص برای ناظران را به همراه داشته که در نتیجه بر نظارت‌های پسینی و رتبه بندی مشاوران ازدواج و خانواده نیز مؤثر بوده است. مروری بر اقدام سوم نشان می‌دهد که علاوه بر برنامه هفتم پیشرفت در سیاست‌های مرتبط با خانواده استفاده از ظرفیت مشاوران ازدواج و خانواده با هدف تحکیم و پایداری خانواده و ارتقای مهارت‌های زندگی در قبل، حین و پس از ازدواج موضوعی است که همواره بر آن توصیه شده است، اما آنچه که از این سیاست‌ها به مرحله اجرا رسیده، آیین نامه اجرایی «مشاوره نهمسران در پنج سال اول زندگی»، (مصوب ۱۴۰۲/۹/۱۵ هیئت وزیران) است که بررسی‌ها نشان می‌دهد که این مصوبه نیز در اجرا با مشکلاتی مانند افزودن سازمان امور اجتماعی کشور در کنار سایر دستگاه‌ها مجوز دهنده در راستای اعتباربخشی به خدمات مشاوره ازدواج و خانواده، پایبند نبودن سازمان امور اجتماعی کشور به متن آیین نامه مصوب، فقدان دسترسی به اطلاعات نهمسران به دلیل همراهی نکردن سازمان ثبت احوال و استقبال کم مشاوران از اجرای طرح نهمسران روبه‌رو است.

بنابراین در تدوین و تصویب آیین نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده (مورد تأکید برنامه هفتم پیشرفت) باید مشکلاتی ناظر بر:

- ۱ مشخص نبودن جایگاه فرهنگ اسلامی - ایرانی در دانش روان شناسی / مشاوره در ایران،

۱. وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی، قوه قضائیه و سازمان نظام روان شناسی و مشاوره ایران.

- ۲ تعدد دستگاه‌های مجوز دهنده به فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده،
- ۳ نبود دستورالعمل مشخص بر نظارت‌های پسینی و رتبه‌بندی مشاوران ازدواج و خانواده،
- ۴ اجرای ناقص طرح مشاوره نوهمسران مدنظر قرار گیرد. زیرا این مسائل بر موفقیت و تأثیرگذاری آیین‌نامه در آینده اثر منفی می‌گذارد.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

به‌منظور رفع مسائل ذکر شده در یافته‌های کلیدی، پیشنهادهای زیر در متن آیین‌نامه ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و فعالیت روان‌شناسان ازدواج و خانواده قابل طرح است:

- ضرورت تعیین نهادی تنظیم‌گر و ناظر بر حسن اجرای مفاد آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده؛
- تدوین دستورالعمل یکسان مشاوره خانواده تلفنی، حضوری و مجازی محور (اعم از پیش از ازدواج، حین یا پس از ازدواج) در مراکز خصوصی یا دولتی دارای مجوز با همکاری دستگاه‌های مجوز دهنده و دستگاه‌های دارای مراکز مشاوره براساس فرهنگ اسلامی - ایرانی؛
- ضرورت مشخص کردن شاخص‌های صلاحیت‌سنجی نسبت به صلاحیت ورود و تحصیل علاقه‌مندان در رشته روان‌شناسی و مشاوره ازدواج و خانواده با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ارزیابی مستمر شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی نسبت به بهبود جایگاه فرهنگ اسلامی - ایرانی در آموزش و پژوهش‌های مرتبط در رشته روان‌شناسی و مشاوره؛
- ضرورت در نظر گرفتن امتیازات آموزشی و پژوهشی برای اساتید و دانشجویان فعال در امر بازنگری برنامه درسی رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره مبتنی بر تعالیم اسلامی، بومی، روزآمد و کارآمد؛
- طراحی خط‌مشی‌ها و سرفصل‌های استاندارد برنامه‌های بازآموزی و نوآموزی برای مشاوران و افراد دارای مجوز مراکز مشاوره مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی؛
- ضرورت تدوین شرایط یکسان برای صدور مجوز (شرایط لازم، مدارک لازم، استعلامات بین‌دستگاهی، اعتبار پروانه، هزینه‌ها)، تمدید مجوز، ابطال مجوز، نظارت پسینی و ... در ارتباط با مجوزهای افراد/مراکز مشاوره ازدواج و خانواده در درگاه ملی مجوزها؛
- ضرورت تدوین اطلس مشاوران و مراکز مشاوره ازدواج و خانواده کل کشور به‌منظور استفاده در سامانه آشنایی با مشاوران ازدواج و خانواده مورد تأیید؛
- راه‌اندازی سامانه‌ای با کارکردهای: ۱. مشاوره به نوهمسران، ۲. معرفی مشاوران/مراکز مشاوره ازدواج و خانواده مورد تأیید، ۳. ثبت بازخورد و رتبه‌بندی مشاوران ازدواج و خانواده از سوی مراجعه‌کنندگان و به‌منظور نظارت بر عملکرد آنها؛
- الزام به استفاده از مشاوران مراکز مشاوره ازدواج و خانواده دارای مجوز از دستگاه‌های مجوز دهنده در ارائه خدمات مشاوره‌ای به نوهمسران؛
- ضرورت یکسان کردن تعرفه‌ها و تعیین میزان حق‌الزحمه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده با همکاری دستگاه‌های مجوز دهنده؛
- پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز برای ارائه خدمات رایگان مشاوره ازدواج و خانواده برای نوهمسران و زوجین در آستانه طلاق با رعایت وضعیت اقتصادی دهک‌های درآمدی؛
- گنجاندن مرکز و کلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه در متن آیین‌نامه در کنار سایر دستگاه‌های مجوز دهنده به مشاوران ازدواج و خانواده؛
- الزام به گنجاندن مواد مرتبط با مشاوره نوهمسران در آیین‌نامه و تأکید بر ملغی کردن «آیین‌نامه اجرایی مشاوره نوهمسران در پنج سال اول زندگی مشترک (مصوب ۱۴۰۲/۹/۱۵)» به دلیل ایرادهای ساختاری و محتوایی.

۱. مقدمه

توجه ویژه اسناد بالادستی به تحکیم نهاد خانواده در کنار سیاست‌هایی همچون بهره‌گیری از ظرفیت مشاوره خانواده، توسعه کمی و کیفی فعالیت مشاوران و روان‌شناسان در حوزه‌های مختلف از جمله خانواده را به همراه داشت. این نگاه سیاستی در این سال‌ها، ایجاد و تعدد مراکز مشاوره خانواده مستقل یا وابسته به سازمان‌ها یا دستگاه‌ها را به دنبال داشت. براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی [۱]، بررسی ساختار خدمات‌دهی روان‌شناسی و مشاوره به خصوص مشاوره خانواده (قبل، حین و پس از تشکیل آن) نشان می‌دهد چهار سازمان یا دستگاه اصلی مجوزدهنده^۱ براساس قانون و بیش از ۱۱ سازمان و دستگاه دارای مراکز مشاوره در راستای خدمات‌دهی به جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه و یا عموم شهروندان هستند. اما گسترش دفاتر و مراکز مشاوره مستقل یا وابسته در کنار کاهش ازدواج و افزایش طلاق در کشور، ضرورت ساماندهی خدمات مشاوره‌ای به‌ویژه در حوزه خانواده را در استفاده از این ظرفیت متذکر می‌شود. هر چند بررسی‌ها نشان از وجود سیاست‌هایی صریح و روشن مبنی بر ساماندهی و نظارت بر این فعالیت‌هاست.^۲ زیرا قلمرو حوزه ساماندهی و نظارت بر عملکرد مشاوران به میزانی است که از سویی سبب اعتباربخشی به مراکز روان‌شناسی و مشاوره شده و از سوی دیگر، سبب فرهنگ‌سازی و تشویق و ترغیب خانواده‌ها به استفاده از خدمات مشاوره‌ای در مراحل مختلف زندگی می‌شود، اما وجود مسائل تقنینی و اجرایی^۳ بیانگر این است که سیاست‌گذاری‌ها در زمینه ساماندهی نتوانسته منجر به دستورالعمل واحد در صدور پروانه فعالیت، تعرفه یکسان و ... شود [۲]. بنابراین بار دیگر قانونگذار در بند «الف» ماده (۸۰) برنامه هفتم پیشرفت، دولت (معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری) را مکلف کرد با همکاری وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی کشور و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران با مشورت مدیریت حوزه‌های علمیه طی سال اول برنامه، «آیین‌نامه ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و فعالیت روان‌شناسان ازدواج و خانواده» تهیه و به تصویب هیئت وزیران رساند.

بنابراین با توجه به الزام قانون برنامه هفتم پیشرفت بر ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده، به‌منظور تبیین بهتر این بند قانونی و ایجاد گفتمان مشترک میان نمایندگان و وزرا (مورد تأکید مقام معظم رهبری در دیدار نمایندگان مجلس دوازدهم) [۳] گزارش حاضر تدوین شد.

۱. وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی، قوه قضائیه و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره ایران.

۲. برای مثال: قانون برنامه پنجم توسعه (مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵): ساماندهی و اعتباربخشی به مراکز مشاوره؛ سند مهندسی فرهنگی کشور (مصوب ۱۳۹۲/۳/۸): توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح و ساماندهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره خانواده؛ سیاست‌های کلی خانواده (مصوب ۱۳۹۵/۶/۱۳): ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن براساس مبانی اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده و ...

۳. چالش‌های تقنینی: تداخل وظایف دستگاه‌ها در صدور پروانه و مجوز فعالیت، نبود دستورالعمل واحد در صدور پروانه فعالیت و ...
چالش‌های اجرایی: نبود تعریف دقیق و مشخص از اصطلاحات، فقدان نظام یکسان سازی تعرفه‌ها، پراکندگی اعتبارات، ضعف در نظام عملکردی و نبود رویکرد دینی و بومی در ارائه خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناسی و ...

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش از گزارش پیشینه پژوهشی و قانونی در عرصه مشاوره ازدواج و خانواده^۱ به تفکیک تشریح شده است.

۲-۱. سوابق مطالعاتی پژوهش در مرکز

دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تلاش کرده در این سال‌ها از ابعاد مختلف قانونی، اجرایی، تطبیقی و ... به رصد و تحلیل وضعیت مجوزدهی به فعالیت مشاوره ازدواج و خانواده بپردازد. در ادامه، خلاصه‌ای از این پیشینه پژوهشی ارائه می‌شود.

جدول ۱. پیشینه پژوهشی در مرکز (دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش)

عنوان	سال	یافته‌های پژوهشی
بررسی سازوکارهای سیاستی ارائه خدمات روان‌شناسی و مشاوره در تحکیم نهاد خانواده [۲]	۱۴۰۰	تعدد دستگاه‌های مجوز دهنده و کمبود وفاق میان آنها از مهم‌ترین مسائل تقنینی و تداخل وظایف دستگاه‌های مجوز دهنده، نبود دستور العمل واحد و فقدان نظام یکسان‌سازی تعرفه‌ها از مهم‌ترین مسائل اجرایی این حوزه به شمار می‌آید.
اصلاح سازوکارهای مجوزدهی به خدمات ازدواج و خانواده [۴]	۱۴۰۱	مقایسه شرایط عمومی و اختصاصی لازم در گام ملی مجوزها در میان مراجع مجوز دهنده نشان می‌دهد که نظارت پیشینی بر صلاحیت مشاوران ازدواج و خانواده از ملاک یکسانی تبعیت نمی‌کند.
رصد و تحلیل وضعیت مراکز مشاوره خانواده وابسته به دستگاهها [۱]	۱۴۰۱	نظام موجود خدمات رسانی مشاوره ازدواج و خانواده در ایران به شدت چندپاره و بیش از ۱۴ سازمان و دستگاه ترکیب یافته است.
باز طراحی ساختار مطلوب نهاد تنظیم‌گر مشاوره ازدواج و خانواده در ایران (بر اساس رتبه‌بندی ایده‌های پیشنهادی) [۵]	۱۴۰۲	رتبه‌بندی ساختارهای پیشنهادی مطلوب بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان امور مشاوره و روان‌شناسی، بهتر تیب عبارتند از: ۱. تشکیل وزارت خانواده؛ ۲. بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده؛ ۳. تشکیل سازمان ملی سلامت روان.
بررسی صدور مجوزهای مشاوره ازدواج و خانواده در کشورهای منتخب (مطالعه تطبیقی) [۶]	۱۴۰۲	فعالیت مشاوران خانواده در کشورهای منتخب نشان می‌دهد که این مشاغل جزئی از مشاغل در سطح ریسک بالا بر شمرده شده و فرایند مجوزدهی مبتنی بر دستور العمل شفاف و مشخصی است.
آسیب‌شناسی «آیین‌نامه اجرایی مشاوره نوهمسران در پنج سال اول زندگی مشترک» [۷]	۱۴۰۲	آیین‌نامه مصوب با ایجاد تشتت در ساختار مجوزدهی، عدم توجه به قانون بر نامه هفتم پیشرفت، ناپایداری منابع مالی و ... دارای ایرادهای ساختاری و محتوایی است.

مأخذ: نگارنده

یافته‌های گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس (در جدول ۱) نشان می‌دهد که نداشتن وحدت رویه در ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده و پراکندگی قوانین در صلاحیت بخشی به دستگاه‌های مجوزدهنده، زمینه را برای ناکارآمدی ارائه خدمات مشاوره‌ای فراهم کرده است. در نتیجه این وضعیت، موجب تشتت در مجوزدهی، مشخص نبودن دامنه شمول فعالیت و خدمات مشاوره ازدواج و خانواده، فقدان نظارت پیشینی و پسینی در شرایط اختصاصی مشاوران شده و در نهایت زمینه را برای کاهش مطلوبیت و اثرگذاری استفاده از ظرفیت مشاوران ایجاد

۱. باریگری مشاوران و روان‌شناسان به منظور راهنمایی و کمک به حل مشکلات و مسائل زوجین و افراد خانواده، انواعی مانند مشاوره خانواده، خانواده درمانی، مشاوره ازدواج، زوج درمانی و ... دارد که برخی مشاوران و روان‌درمانان همچون راجرز و پاترسون (بررسی وضعیت و جایگاه مشاوره در کشور، سازمان ملی جوانان، تهران: ۱۳۸۷)، معتقدند که اختلافی میان مشاوره و روان‌درمانی وجود ندارد و می‌توان این دو اصطلاح را به جای یکدیگر به کار برد. زیرا این نوع خدمات به هر شکلی که باشند صرف نظر از اصولی که دنبال می‌کنند، هر دو مبتنی بر ایجاد رابطه میان مراجع کننده یا درمانگر هستند و هدف نهایی از این رابطه، یاری دادن به مراجعه کننده در جهت رشد بیشتر شخصیت و تأمین بهداشت روانی و بهزیستی افراد است. لذا در این گزارش، منظور از عبارت «مشاوره ازدواج و خانواده» دربردارنده خدمات مشاوران و روان‌شناسان ازدواج و خانواده است.

کرده است. این در حالی است مرور فرایند مجوزدهی و نظارت بر فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده براساس پراکنندگی قاره‌ای در ۶ کشور نشان می‌دهد که این مشاغل جزئی از مشاغل در سطح ریسک بالا شمرده می‌شوند.

۲-۲. پیشینه تقنینی

سیاست‌های کلی نظام حاوی چارچوب و مبنای جهت‌گیری کلی کشور در همه عرصه‌های حکومتی است که از سوی مقام معظم رهبری به موجب بند «۱۱» از اصل یکصد و دهم قانون اساسی تعیین می‌شود و همچون حلقه پیوندی بین اصول و اهداف نظام با وظایف دستگاه‌ها و نهادهای حکومتی نقش ایفا می‌کنند. در این راستا بند «۱۰» سیاست‌های کلی خانواده (مصوب ۱۳۹۵/۶/۱۳) «ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن براساس مبانی اسلامی-ایرانی در جهت استحکام خانواده» را به عنوان راهنمای دستگاه‌های اجرایی، تقنینی و نظارتی، خط‌مشی و جهت‌گیری نظام در این موضوع تعیین کرده است.

لذا در کنار سیاست‌های متعدد توصیه‌ای و حمایتی^۱ برای بهره‌مندی از خدمات مشاوران ازدواج و خانواده، سیاست‌هایی نیز به موضوع ساماندهی و نظارت بر نظام مشاوره ازدواج و خانواده به صورت مستقیم و غیرمستقیم پرداخته و برای آن دستورالعمل‌ها و راهکارهایی اندیشیده‌اند که از آن جمله می‌توان به [آیین نامه اجرایی ماده \(۱۵۷\) قانون برنامه سوم توسعه](#) (با موضوع تعیین وظایف مرکز ملی جوانان) (۱۳۷۹)، ماده (۴۳) [قانون برنامه پنجم توسعه](#) (۱۳۸۹) با موضوع ساماندهی و اعتباربخشی به مراکز مشاوره، [آیین نامه ساماندهی و اعتباربخشی مراکز مشاوره](#) (۱۳۹۱)، راهبرد کلان سوم [سند مهندسی فرهنگی کشور](#) (۱۳۹۲) با موضوع تدوین منشور مشاوره خانواده و ساماندهی و نظارت بر مراکز مشاوره، بند «الف» ماده (۸۰) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) (۱۴۰۳) با موضوع ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده و [تصویب نامه هیئت وزیران در خصوص فهرست مجوزهای تأییدمحور](#) (۱۴۰۳) اشاره کرد. بررسی این قوانین و مقررات نشان از جایگاه موضوع ساماندهی و نظارت در سطح سیاست‌گذاری دارد، اما نکته قابل ذکر آن است که این موضوع با وجود اهمیت فراوان و ابعاد گسترده‌ای که دارد، به رغم وجود هدف‌گذاری‌های صورت گرفته؛ دارای قانون مختص به خود نبوده و در قوانین مختلف به صورت موضوعی در کنار توسعه کمی و کیفی مشاوره ازدواج و خانواده مطرح شده است. بنابراین در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت تدوین آیین نامه اجرایی ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و فعالیت روان‌شناسان ازدواج و خانواده در اولویت قرار گرفت.

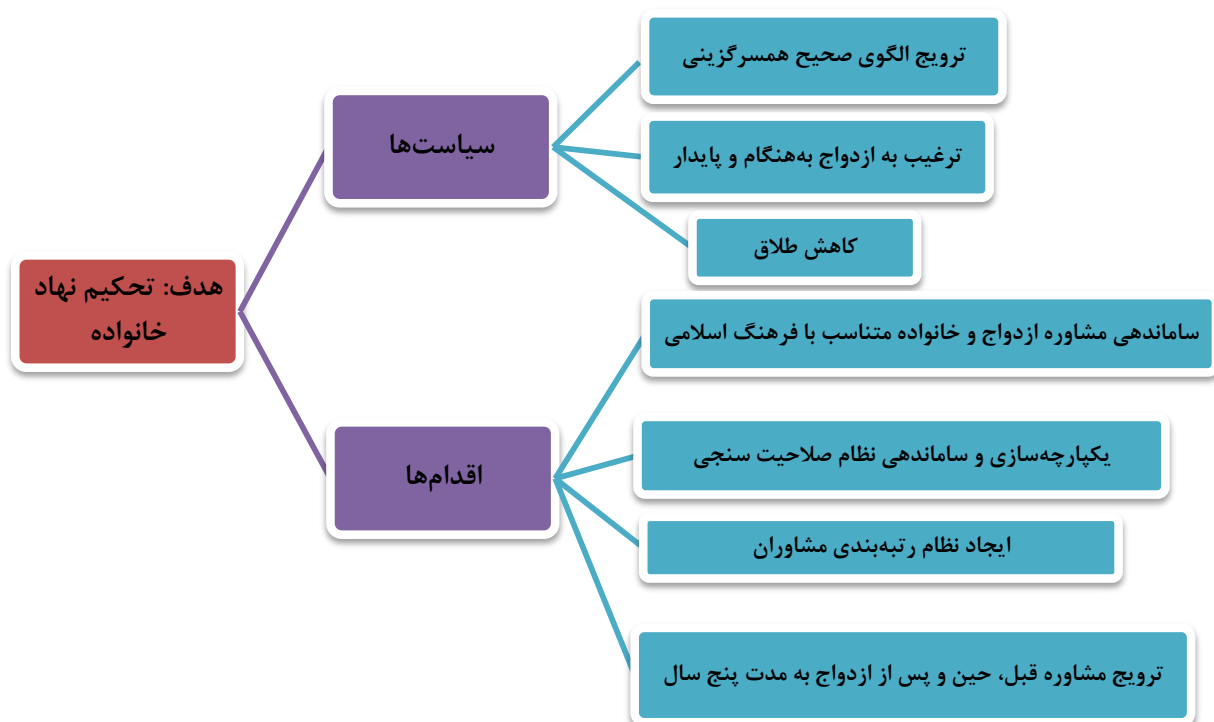
۳. تبیین برنامه اقدام در راستای «ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده»

بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت

بررسی سیاست‌هایی همچون «ترویج الگوی صحیح همسرگزینی»، «ترغیب به ازدواج به‌هنگام و پایدار» و «کاهش طلاق» با استفاده از اقداماتی شامل: «ساماندهی مشاوره خانواده متناسب با فرهنگ اسلامی»، «یکپارچه‌سازی و ایجاد نظام صلاحیت‌سنجی و رتبه‌بندی مشاوران» و «ترویج مشاوره قبل، حین و پس از ازدواج به مدت پنج سال» نشان می‌دهد که قانونگذار با این سیاست‌ها و اقدامات در هدف‌گذاری نهایی، «تحکیم نهاد خانواده» را مورد توجه قرار داده است.

۱. در بخش‌های بعدی به این سیاست‌ها اشاره شده است.

شکل ۱. سیاست‌ها و برنامه اقدامات بر اساس بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت

مأخذ: همان

بنابراین چارچوب گزارش پیش‌رو، مبتنی بر اقدام‌های ذکر شده در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت پیش می‌رود، تا در نهایت تحلیلی راهبردی در ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده به‌منظور تدوین بهتر آیین‌نامه اجرایی ذیل این بند قانونی صورت گیرد.

۳-۱. اقدام اول: ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده متناسب با فرهنگ اسلامی

اولین اقدام که در تدوین آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده مبتنی بر بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه پیشرفت باید مدنظر قرار گیرد، «اعتباربخشی مراکز مشاوره متناسب با فرهنگ اسلامی» است که در سیاست‌های کلی جمعیت^۱، سیاست‌های کلی خانواده^۲ و مهندسی فرهنگی کشور^۳ نیز تسهیل و ارائه خدمات مشاوره‌ای ازدواج و خانواده بر مبنای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی - ایرانی نیز مورد توجه بوده است. به عبارتی سیاست‌ها در تلاش‌اند که با غنی‌سازی، بومی‌سازی و ارزش‌مداری بر اساس فرهنگ اسلامی - ایرانی کاستی‌های دانش روان‌شناسی در ایران را پوشش دهند.

۳-۱-۱. مسائل ناظر بر مشاوره ازدواج و خانواده متناسب با فرهنگ اسلامی - ایرانی

به‌رغم پیشرفت‌های فراوان که در دانش روان‌شناسی / مشاوره در طی دهه‌های گذشته در کشور رخ داده، تحقق این دانش با محوریت فرهنگ اسلامی - ایرانی با توجه به مشخص نبودن جایگاه این فرهنگ در دانش روان‌شناسی / مشاوره در ایران با محدودیت‌هایی مواجه است.

۱. تحکیم بنیان و پایداری خانواده با اصلاح و تکمیل آموزش‌های عمومی درباره اصلت کانون خانواده و فرزندپروری و با تأکید بر آموزش مهارت‌های زندگی و ارتباطی و ارائه خدمات مشاوره‌ای بر مبنای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی - ایرانی و ...
 ۲. ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبانی اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده.
 ۳. راهبرد کلان سوم، اقدامات ملی:
 ۱- تدوین منشور مشاوره خانواده و توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح و ساماندهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره و خانواده و خدمات اجتماعی مبتنی بر روش‌ها و فنون اسلامی مشاوره.

برای اولین بار در سال ۱۳۴۳ مرتضی نصفت، از پیشگامان روان شناسی در ایران، در مقاله ای تحت عنوان: «آینده روان شناسی در ایران: تقلید یا تحقیق» توجه جامعه علمی کشور را به این موضوع مهم جلب کرد که روان شناسی دارای چنان عمومیت و شمولی نیست که بتوان بدون هیچ مداخله ای یافته هایش را از کشوری به کشور دیگر تعمیم داد. او درباره اقتباس و تقلید محض از نظریه های اروپایی و آمریکایی و بی توجهی به ویژگی های بومی - فرهنگی جامعه ایران در مطالعات رشد و شخصیت هشدار داد و بر اهمیت روان شناسی فرهنگی تأکید کرد. باین حال، مطالعات روان شناسی فرهنگی در ایران به جریان تأثیر گذاری تبدیل نشده و جایگاهش چندان مورد توجه قرار نگرفته است [۸]. این در حالی است که انطباق فرهنگی صرفاً یک افزودنی اختیاری به روان درمانی و مشاوره نیست، بلکه عنصری ضروری برای تضمین خدمات هدفمند و کارآمد زمینه سلامت روان برای جمعیتی متنوع است. لذا با توجه به ویژگی های خاص فرهنگ ایرانی و مسائل و موضوعات مختص آن در حوزه سلامت روان، لازم است در چارچوب روش ها و الگوهای شناخته شده علمی موجود، تغییرات و انطباق هایی در رویکردهای روان درمانی و مشاوره ایجاد شود [۹]. این در حالی است که شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۸۸ در پی سخنان مقام معظم رهبری [۱۰] در ارتباط با اسلامی شدن دانشگاه ها و تحول در علوم انسانی، شورای تحول و ارتقای علوم انسانی را تشکیل داد. این شورا نیز به منظور دستیابی به اهداف، تشکیل ۱۷ کارگروه تخصصی از جمله کارگروه مشاوره و کارگروه روان شناسی را واجد اولویت شناخت [۱۱]. بررسی برنامه درسی مصوب رشته های مشاوره و روان شناسی نشان می دهد که در طی این سال ها مبتنی بر ۴ موضع تعالیم اسلامی، بومی، روزآمدی و کارآمدی (اهداف شورای تحول و ارتقای علوم انسانی) مورد بازنگری کمیته های تخصصی قرار گرفته و در این راستا مصوباتی نیز شورای عالی برنامه ریزی آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری داشته است [۱۲].

اما بررسی لیست کامل رشته ها در ذیل دو رشته مشاوره و روان شناسی در وبگاه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری [۱۲] نشان می دهد که این بازنگری شامل تمام گرایش ها و مقاطع تحصیلی ذیل رشته مشاوره و روان شناسی نبوده است.

۲-۳. اقدام دوم: یکپارچه سازی و ساماندهی نظام صلاحیت سنجی مشاوران ازدواج و خانواده

گزارش «صد و تحلیل وضعیت مراکز مشاوره خانواده وابسته به دستگاهها» [۱] نشان می دهد ساختار کلی وضعیت فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده در ایران ترکیبی از سازمان ها یا دستگاه هایی است که:

۱) قوانین مجلس شورای اسلامی صراحتاً امکان مجوزدهی آنها را به افرادی که قصد ارائه خدمات مشاوره در چارچوب دفاتر یا مراکز را دارند تصویب کرده؛

۲) سازمان ها یا دستگاه هایی که تحت شمول قوانین مصوب نبوده با داشتن تفاهم نامه با سازمان ها یا دستگاه های مجوز دهنده یا بدون داشتن آن براساس سیاست های مرتبط و یا با توجه به احساس نیاز برای جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه، اقدام به ایجاد مرکز یا مراکز خدمات مشاوره ذیل سازمان یا دستگاه مرتبط کرده اند؛

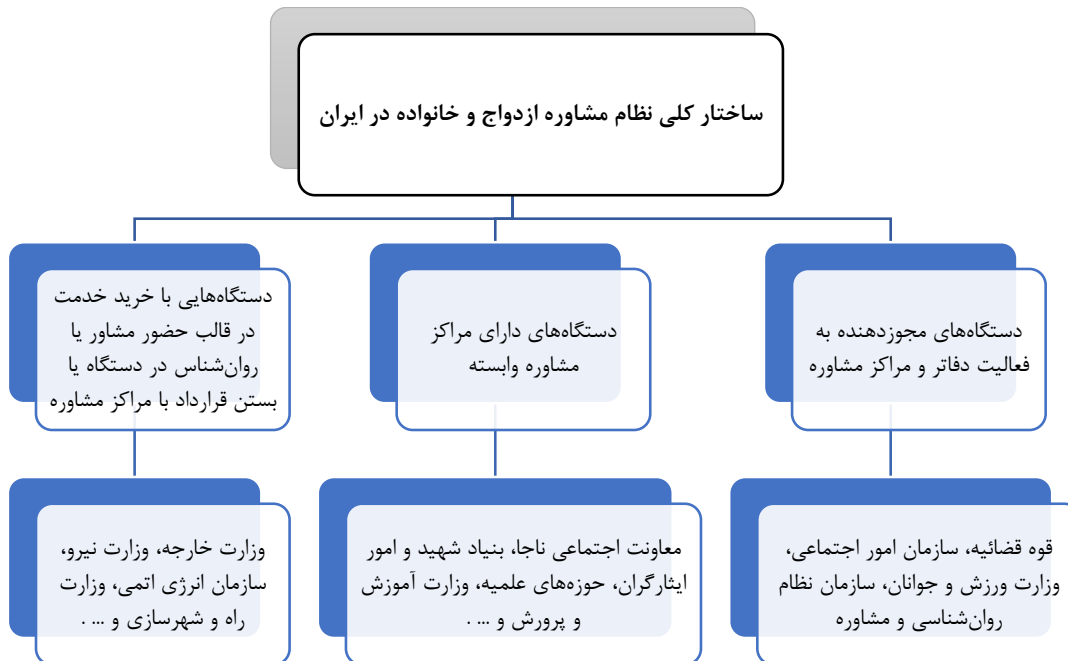
۳) سازمان ها یا دستگاه ها با خرید خدمت از خدمات مشاوره ای در محل سازمان یا دستگاه و یا بستن قرارداد با مراکز معتبر مشاوره ای برای جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه بهره مند می شوند.

لذا نظام موجود خدمات رسانی مشاوره از دواج و خانواده در ایران به شدت چندپاره است که سازمان ها/دستگاه های متعددی در آن ارائه خدمات می دهند.

۱. قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت: ماده (۲۶) - محول شدن صدور مجوز مراکز خدمات مشاوره ای اجتماعی به سازمان بهزیستی (۱۳۸۰/۱۰/۲۶)؛ قانون تشکیل سازمان نظام روان شناسی و مشاوره (۱۳۸۲/۲/۹)؛ قانون حمایت خانواده: موظف نمودن قوه قضائیه به ایجاد مراکز مشاوره خانوادگی در کنار دادگاه های خانواده و ارجاع زوجین متقاضی طلاق توافقی به مشاوره با استفاده از ظرفیت سازمان بهزیستی (۱۳۹۱/۱۲/۱)؛ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور: ماده (۵۷) بند «پ» قسمت «۸» - سازمان بهزیستی متولی سلامت اجتماعی کشور با رویکرد پیشگیری از آسیب های اجتماعی مرجع صدور پروانه تأسیس و فعالیت مراکز خدمات مشاوره اجتماعی و روان شناختی (۱۳۹۵/۱۱/۱۰)؛ قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان: جزء «۱۰» بند «پ» ماده (۴) - حمایت و توانمندسازی جوانان با ایجاد مراکز تخصصی مشاوره از دواج و خانواده در راستای تحقق سیاست های کلی جمعیت (۱۳۹۶/۶/۱۶).

شکل ۲. ساختار کلی نظام مشاوره ازدواج و خانواده [۱]

مأخذ: همان

۳-۲-۱. مسائل در جهت ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده

● تعدد و تداخل وظایف دستگاه‌ها در صدور مجوز فعالیت

یکی از رویکردهایی که سیاستگذاران در طی سال‌های گذشته در ارتباط با مشاوره ازدواج و خانواده اتخاذ کرده‌اند (جدول (۲)) افزایش تعداد دستگاه‌ها در حوزه‌های «صلاحیت‌بخشی»، «مجوزدهی» و «اعتباربخشی» به افراد و مراکز مشاوره‌ای است.

جدول ۲. توصیف وضعیت دستگاه‌های صلاحیت‌بخش به فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده

نام دستگاه یا سازمان	وزارت ورزش و جوانان	سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره	سازمان امور اجتماعی	قوه قضائیه
شرح وظایف	ازدواج و خانواده	در موضوعات مختلف ^۱	مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی مشترک	خانواده (در حین طلاق)
صدور مجوز و پروانه اشتغال برای مشاوران	✓	✓	✓	✓
برگزاری کارگاه‌های آموزشی	✓	✓	✓	✓
نظارت بر دفاتر و مراکز مشاوره	✓	✓	✓	✓
تعیین تعرفه مرکز مشاوره	-	✓	✓	✓

مأخذ: همان

۱. روان‌شناسی بالینی، روان‌شناسی بالینی کودک، روان‌شناسی تربیتی، مشاوره خانواده، روان‌سنجی، روان‌شناسی ورزشی، روان‌شناسی کودکان استثنایی، روان‌شناسی اجتماعی، روان‌شناسی شناختی، روان‌شناسی سلامت، روان‌شناسی صنعتی و سازمانی و ...

همان گونه که جدول (۲) نشان می دهد سیاست ها (در شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی و هیئت وزیران) به گونه ای به تصویب رسیده اند که وزارت ورزش و جوانان، سازمان نظام روان شناسی و مشاوره، سازمان امور اجتماعی کشور و قوه قضائیه قابلیت صلاحیت بخشی به فعالیت دفاتر و مراکز مشاوره را دارا هستند. این موضوع سبب تعدد و تداخل دستگاه های مجوز دهنده به فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده را در پی داشته است. برای مثال، وزارت ورزش و جوانان، مرجع صدور مجوز مراکز و دفاتر تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده شناخته شده و همچنین سازمان امور اجتماعی کشور مکلف به راه اندازی زیرسامانه برخط مشاوره نوهمسران است.^۱ از سوی دیگر اگر خانواده دچار مشکل شده و زوجین در خواست طلاق دهند باید براساس قانون حمایت خانواده در فرایند تشریفات قضایی به مراکز مشاوره ای مراجعه کنند که متولی صدور پروانه و فعالیت آن مراکز، قوه قضائیه است. لازم به ذکر است که در ماده (۱۱) دستورالعمل نحوه تشکیل و فعالیت مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه (مصوب ۱۴۰۳/۱۲/۱۵) ارائه خدمات مشاوره حین ازدواج و آموزش زوجین در کنار ایجاد صلح و سازش در اختلافات خانوادگی توسط مشاوران خانواده دارای مجوز فعالیت از قوه قضائیه بلامانع عنوان شده است. لذا این دستورالعمل، حوزه اختیار مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه را وسیع تر از قبل دیده است.

● نبود دستورالعمل واحد در صلاحیت سنجی مشاوران ازدواج و خانواده

«حرفه، شغلی است که در آن اعضای یک گروه متشکل، با مقرر کردن و اعمال استانداردهای انتخاب، تربیت و صدور مجوز یا پروانه، حداقل شایستگی ورود افراد به آن شغل را تضمین می کنند» [۱۳]. در این تعریف صحبت از تشکیل اعضای یک حرفه و اعمال استانداردهایی بوده که تضمین کننده شایستگی افراد برای ورود به آن حرفه است. مواردی که می تواند صلاحیت افراد را مورد سنجش قرار دهد، شرایط عمومی و اختصاصی آنهاست. گزارش ها [۱]، [۲] و [۴] نشان می دهد رویکرد واحدی در قبال سنجش صلاحیت علمی و تخصصی افراد متقاضی دفتر یا مرکز مشاوره ازدواج و خانواده وجود ندارد و این امر رتبه بندی مشاوران و مراکز مرتبط که هدف (بند «الف» ماده (۸۰)) قانون برنامه هفتم پیشرفت را با مشکلاتی روبه رو می کند. زیرا رتبه بندی زمانی امکان پذیر است که نظام صلاحیت سنجی واحدی برای مشاوران و مراکز تعریف شده باشد.

● مشخص نبودن تعامل دستگاه های دارای مراکز مشاوره وابسته با دستگاه های مجوز دهنده

نحوه تعامل دستگاه های مجوز دهنده (وزارت ورزش و جوانان، قوه قضائیه و سازمان نظام روان شناسی و مشاوره) به دلیل روشن نبودن نسبت دستگاه ها با یکدیگر از یک سو و از سوی دیگر با مراکز مشاوره مستقل یا وابسته، به علت پراکندگی قوانین دارای ابهام است. همچنین نبود قانون جامع، شیوه ارائه خدمات مشاوره ای مبتنی بر ساماندهی و نظارت بر دفاتر و مراکز مشاوره مستقل یا وابسته، اعمال سلیقه و تعدد رویه های متفاوت را در دستگاه های مجوز دهنده و در سازمان یا دستگاه دارای مراکز مشاوره وابسته به دنبال داشته است. اگر چه برخی از قوانین مانند قانون جامع خدمات رسانی به ایثارگران (مصوب ۱۳۹۱/۱۰/۲)، صراحتاً بر هماهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران با سازمان بهزیستی و وزارت ورزش و جوانان به عنوان دستگاه هایی که صلاحیت مجوز دهی به فعالیت مراکز را براساس قوانین دارا هستند، تأکید دارد [۱].

● نبود تعاریف دقیق و مشخص از اصطلاحات

بررسی های به عمل آمده در درگاه ملی مجوزها^۲ نشان می دهد که حدود مرز مشخص و تعریف دقیق و مورد توافقی در خصوص عنوان و شرایط لازم برای صدور مجوز مشاوره ازدواج و خانواده وجود ندارد [۱۴]. لذا بسیاری از مفاهیم اساسی و مهم همچون «پروانه»، «مجوز»، «موافقت اصولی» و ... فاقد تعریف مشخص و روشنی هستند که این نقص منجر به آن می شود تا مجریان در دستگاه ها استنباط های خود را به کار برند [۴].

۱. تصویب نامه هیئت وزیران، شماره ۷۴۳۶۷/ت ۱۱۸۱ هـ مورخ ۱۴۰۳/۵/۱۱.

۲. آیین نامه اجرایی مشاوره نوهمسران در پنج سال اول زندگی مشترک (مصوب ۱۴۰۲/۹/۱۵ هیئت وزیران).

۳. درگاه ملی مجوزهای کسب و کار، بستری اینترنتی تحت مدیریت دبیرخانه «هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار» است که برای همه کسب و کارهای موجود در کشور، شرایط، مدارک، مجوزهای پیش نیاز، هزینه و زمان صدور مجوز را شفاف و قابل فهم ارائه می کند. این درگاه، تنها مرجع رسمی اعلام شرایط صدور مجوزهای کسب و کار و معرفی مرجع قانونی صادر کننده همه مجوزهای کسب و کارها در کشور محسوب می شود (<https://mojavez.ir/pages/about-us>).

● فقدان تعریف مشخص از مشاوره و خدمات راهنمایی

بررسی کتاب واژه‌نامه انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA) نشان می‌دهد که یاریگری مشاوران و روان‌شناسان برای کمک به حل مشکلات و مسائل زوجین و خانواده، انواع مختلفی دارد و با واژه‌هایی همچون مشاوره خانواده، خانواده‌درمانی، مشاوره ازدواج، زوج‌درمانی و ... روبه‌رو می‌شویم که هر یک تعاریف مشخص و جداگانه دارند، هر چند هدف نهایی تمام آنها یاری دادن به خانواده‌ها در جهت رشد بیشتر شخصیت و تأمین بهداشت روانی و بهزیستی افراد در خانواده است، اما بررسی دستورالعمل‌های دستگاه‌های مجوزدهنده نشان می‌دهد که تعریف مشخصی از ماهیت مشاوره و خدمات راهنمایی وجود ندارد.

● اصطلاح تعرفه در خدمات مشاوره‌ای، معادل واژه قیمت در مبادلات بازار است و به صورت ثابت و برای یک دوره زمانی برای مثال یک‌ساله تعیین می‌شود. در تعیین تعرفه دو سمت عرضه و تقاضا وجود دارد. سمت تقاضا شامل: مراجعه‌کنندگان به مشاوران و پرداخت هزینه‌های خدمات است. سمت عرضه در بردارنده ارائه‌کنندگان خدمات متشکل از دفاتر و مراکز مشاوره‌ای است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که براساس بند «۴» ماده (۳) قانون تشکیل سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره (مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷)، پیشنهاد تعیین یا تجدیدنظر در تعرفه‌های خدمات روان‌شناسی و مشاوره جزئی از وظایف و اختیارات سازمان نظام است که هر ساله پس از تصویب هیئت دولت به سازمان بهزیستی و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره، ابلاغ و سازمان‌ها نیز به دفاتر و مراکز مشاوره و روان‌شناسی اعلام می‌کنند. همچنین در ماده (۴۱) دستورالعمل نحوه تشکیل و فعالیت مراکز مشاوره خانواده (مصوب ۱۴۰۳/۱۲/۱۵) آمده: «تعرفه مشاوره خانواده هر سال یک‌بار توسط مرکز پیشنهاد می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد». در ماده (۱۲) آیین‌نامه اجرایی مشاوره نهمسران در پنج سال اول زندگی مشترک نیز آمده: هزینه خدمات مشاوره ارائه‌شده در سال اول ازدواج، از محل اعتبارات تخصیص داده شده تأمین می‌گردد و هیچ‌گونه وجهی از مراجعین دریافت نمی‌گردد و در سال‌های دوم تا پنجم ازدواج، برای نهمسران دهک‌های (۱) تا (۷) رایگان می‌باشد. اما این آیین‌نامه در ارتباط با سایر دهک‌ها مشخص نکرده که تعرفه را چه کسی تعیین می‌نماید.

نکته قابل توجه دیگر اینکه تعرفه برای تمام سطوح ارائه‌دهنده خدمات یکسان است. در واقع به دلیل عدم وجود رتبه‌بندی مشاوران و مراکز مرتبط، تعرفه مصوب براساس سابقه کار و توفیق افراد و مراکز مشخص نشده و تعرفه دریافتی یک مشاور که تازه مجوز دریافت کرده با فردی که سال‌ها در این حوزه کار کرده برابر است. به نظر می‌رسد استفاده از تعرفه‌گذاری پلکانی می‌تواند به عنوان یکی از ابزارهای رتبه‌بندی مورد استفاده قرار گیرد.

۳-۳. اقدام سوم: ایجاد نظام رتبه‌بندی مشاوران ازدواج و خانواده

نظام رتبه‌بندی مبتنی بر نظارت پسینی است که بعد از نظارت پیشینی (صلاحیت‌سنجی)^۱ قرار دارد. در نظارت پسینی، بررسی و تطبیق صلاحیت‌ها و شرایط مورد نیاز پس از شروع به فعالیت و در حین یا پایان فعالیت صورت می‌گیرد. در حال حاضر، نظارت بر فعالیت کسب و کارها به سه شکل کلی انجام می‌شود که عبارت‌اند از: بازرسی، گزارش‌گیری مردمی و الگوریتم‌های هوشمند [۱۶].

از سوی دیگر، خدمات مشاوره، به‌ویژه مشاوره ازدواج و خانواده از نقش انکارناپذیری در سلامت روحی و روانی جامعه برخوردار است و به علت پیچیدگی‌های خاص آن همچون کسب اعتماد مراجعان و لزوم تطابق فعالیت‌های مشاوره با مبانی دینی و سنت‌ها و فرهنگ ملی، نمی‌توان از بررسی صلاحیت‌های مشاوران و تنظیم مقررات جهت حفظ اطمینان از سلامت فعالیت مشاوران غفلت کرد، بنابراین لزوم نظارت پیشینی و پسینی بر فعالیت‌های کاربردی مشاوره ازدواج و خانواده را ايجاب می‌کند [۱۶].

مروری بر سیاست‌های مصوب (جدول ۳) در طی سال‌های مختلف نشان می‌دهد که بر رتبه‌بندی مشاوران و مراکز اشاره‌ای نشده است. اما

۱. در نظارت پیشینی، بررسی و تطبیق صلاحیت‌ها و شرایط مورد نیاز قبل از شروع فعالیت صورت می‌گیرد؛ به صورتی که بعد از تأیید شرایط و صلاحیت‌های مورد نیاز، فعالیت شروع می‌شود (اندیشکده حکمرانی نرم و فناوری نوین (حنان)، ابزارهای نظارت پسینی بر کسب و کارها، پاییز ۱۴۰۱).

آنچه که موازی با سیاست‌های توصیه‌ای و حمایتی بر توسعه کمی و کیفی خدمات مشاوره‌ای ازدواج و خانواده پیش رفته، سیاست‌هایی صریح و روشنی مبنی بر ساماندهی و نظارت بر این فعالیت‌هاست؛ زیرا قلمرو حوزه ساماندهی و نظارت به میزانی است که از سویی سبب اعتباربخشی به مراکز روان‌شناسی و مشاوره شده و از سوی دیگر، سبب فرهنگ‌سازی و تشویق و ترغیب خانواده‌ها به استفاده از ظرفیت خدمات روان‌شناسی و مشاوره‌ای در اختلافات خانوادگی می‌شود.

جدول ۳. مروری بر سیر تدوین و وضع سیاست‌ها مرتبط بر ساماندهی و نظارت

عنوان	مرجع تصویب	متن سیاستی
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۵۷) قانون برنامه سوم توسعه (تعیین وظایف مرکز ملی جوانان) (مصوب ۱۳۷۹/۹/۲)	هیئت وزیران	ماده (۴) بند «ح» - ساماندهی و نظارت بر مراکز خدمات مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی جوانان
قانون برنامه پنجم توسعه (مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵)	مجلس شورای اسلامی	ماده (۴۳) - ساماندهی و اعتباربخشی به مراکز مشاوره با آیین‌نامه هیئت وزیران
آیین‌نامه ساماندهی و اعتباربخشی مراکز مشاوره (مصوب ۱۳۹۱/۷/۲۳)	هیئت وزیران	محول شدن صدور مجوز مراکز مشاوره ازدواج و تحکیم خانواده به وزارت ورزش و جوانان و مراکز مشاوره اجتماعی به سازمان بهزیستی
سند مهندسی فرهنگی کشور (مصوب ۱۳۹۲/۳/۸)	شورای عالی انقلاب فرهنگی	راهبرد کلان سوم - اقدامات ملی: ۱ - تدوین منشور مشاوره خانواده و توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح و ساماندهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره و خانواده و خدمات اجتماعی مبتنی بر روش‌ها و فنون اسلامی مشاوره
سیاست‌های کلی خانواده (مصوب ۱۳۹۵/۶/۱۳)	رهبر معظم انقلاب اسلامی	ساماندهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبانی اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده
مصوبه ۷۷ هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار (مصوب ۱۴۰۲/۶/۱۲)	وزارت امور اقتصادی و دارایی	حکم در خصوص طراحی و اجرای سامانه نظارت پسینی دستگاه‌ها
دستور العمل نحوه تشکیل و فعالیت مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه (مصوب ۱۴۰۳/۱۲/۱۵)	رئیس قوه قضائیه	فصل ششم: نظارت و ارزیابی عملکرد مراکز مشاوره
بندهای «الف» و «ت» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت	مجلس شورای اسلامی	تدوین آیین‌نامه ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و فعالیت روان‌شناسان ازدواج و خانواده
بند «ت» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت	مجلس شورای اسلامی	راه‌اندازی سامانه به‌منظور ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها و اثربخشی مشاوره حین طلاق

مأخذ: همان

اما به نظر می‌رسد رویه فعلی دستگاه‌های مجوزدهنده در نظارت و ارزیابی خدمات مشاوره‌ای، در ارزیابی و نظارت پیشینی متمرکز بوده و اگر هم نظارت پسینی وجود دارد هنوز نامشخص است.^۱ برای مثال در بند «ز» مصوبه ۷۷ هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار (۱۴۰۲/۶/۱۲) مصوب شد: «کلیه مراجع صدور مجوز مکلفند طی دو ماه از ابلاغ این مصوبه، دستورالعمل و سند فنی سامانه هوشمند نظارت پسینی خود را براساس شیوه‌نامه ابلاغی دبیرخانه هیئت تهیه و پس از تأیید دبیرخانه هیئت، سامانه نظارت پسینی خود را طی حداکثر چهار ماه از ابلاغ این مصوبه، راه‌اندازی و بهره‌برداری کنند...». شایان ذکر است شیوه‌نامه مورخ ۱۴۰۳/۳/۱ برای دستگاه‌های مجوزدهنده

۱. جلسه کارشناسی با مسئولین دستگاه‌های مجوزدهنده مشاوره ازدواج و خانواده در کارگروه تدوین آیین‌نامه بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت ذیل معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری، مورخ ۱۴۰۳/۱۱/۷.

ارسال شده، اما هنوز دستورالعمل و سند فنی مشخصی از این دستگاه‌ها به هیئت مقررات‌زدایی ارسال نشده است.^۱ همچنین فصل ششم از «دستورالعمل نحوه تشکیل و فعالیت مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه» به نظارت و ارزیابی عملکرد مراکز مشاوره اختصاص یافته و در ذیل آن آمده است که مرکز و کلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه ظرف یک‌ماه از تصویب این دستورالعمل، شاخص‌های پیش عملکرد مراکز مشاوران و مشاوران خانواده را تهیه و جهت اجرا ابلاغ نماید. با توجه به اینکه این دستورالعمل در اسفندماه ۱۴۰۳ به تصویب رسیده، شاخص‌های پیش عملکرد نظارتی هنوز تدوین و ابلاغ نشده است.

۱-۳-۳. مسائل مرتبط با نظارت‌های پسینی و رتبه‌بندی مشاوران ازدواج و خانواده

– فقدان دستورالعمل مشخص نظارتی

همان‌گونه که در بخش قبلی مطرح شد نظام رتبه‌بندی وابسته به نظارت پسینی است، لذا یکی از پیش‌نیازهای مهم جهت نظارت‌های پسینی، وجود دستورالعمل‌های مرتبط با موضوع نظارت، نحوه رسیدگی و مجازات‌هاست. بررسی‌ها نشان می‌دهد تنها دستورالعمل مشخص در این زمینه، فصل ششم (نظارت و ارزیابی عملکرد مراکز مشاوره) و فصل هفتم (تخلفات انتظامی، مجازات و نحوه رسیدگی) در «دستورالعمل نحوه تشکیل و فعالیت مراکز مشاوره خانواده» (مصوب ۱۴۰۳/۱۲/۱۵) قوه قضائیه است.

– نبود چارچوب عملکردی مشخص برای ناظران

با توجه به فردمحور بودن بازرسی‌های نظارتی و همچنین باز بودن دست ناظران، می‌توان ادعا کرد چارچوب عملکردی مشخصی برای ناظران و بازرسان وجود ندارد و این وضعیت آسیب‌هایی همچون: برداشت سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط ناظران، نبود وحدت‌رویه در بازرسی‌ها، وجود امضاهای طلایی در اعطای مجوز مشاوره، اختیارات گسترده ناظران، کیفی نبودن نظارت بر فعالیت مشاوران و ... را به دنبال داشته است. از سوی دیگر بنا نهادن نظارت بر حضور شخص ناظر و ممکن نبودن حضور ناظر در جلسات مشاوره‌ای، زمان‌بر بودن به نتیجه رسیدن جلسات مشاوره‌ای، نبود چارچوب عملکردی برای صحت‌سنجی گزارش‌های مشاوران و ... نشان‌دهنده محدود شدن روش‌های نظارتی در ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده است.

برای مثال در پیمایش ملی ارزیابی و توان‌سنجی مراکز تخصصی مشاوره ازدواج و تحکیم خانواده کشور که در دفتر برنامه‌ریزی و توسعه اجتماعی جوانان وزارت ورزش و جوانان در سال ۱۴۰۱ انجام شده، مراکز مشاوره براساس ۶ مقوله کلی مقیاس فیزیکی، رعایت ضوابط و مقررات، امکانات، کارگزاران، عملکرد تخصصی مراکز و شاخص همکاری با ارزیاب مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفتند.

۴-۳. اقدام چهارم: ترویج مشاوره قبل، حین و پس از ازدواج به مدت پنج سال

مروری بر سیاست‌های مرتبط با خانواده (جدول ۴) نشان می‌دهد که استفاده از ظرفیت مشاوران ازدواج و خانواده با هدف تحکیم و پایداری خانواده و ارتقای مهارت‌های زندگی در قبل، حین و پس از ازدواج موضوعی است که در سیاست‌های مختلف بر آن توصیه شده است.

۱. جلسه کارشناسی با مسئولین هیئت مقررات‌زدایی، مورخ ۱۴۰۳/۱۲/۱۴.

جدول ۴. مروری بر سیاست‌های مرتبط بر بهره‌مندی از خدمات مشاوره‌ای در نوه‌مسران

عنوان	مرجع تصویب	متن سیاستی
اهداف، سیاست‌ها و وظایف در اساسنامه شورای عالی جوانان (مصوب ۱۳۷۱/۵/۶)	شورای عالی انقلاب فرهنگی	بند «۸» ماده (۳) - حمایت از ایجاد و توسعه واحدهای مشاوره‌ای
اهداف و اصول تشکیل خانواده و سیاست‌های تحکیم و تعالی آن (مصوب ۱۳۸۴/۴/۷)	شورای عالی انقلاب فرهنگی	هدف دوم: سیاست‌های اجرایی: توسعه مراکز رسمی آموزشی و مشاوره خانواده قبل و بعد از ازدواج با حمایت‌های دولت
قانون تسهیل ازدواج (مصوب ۱۳۸۴/۹/۲۷)	مجلس شورای اسلامی	اجرای طرح جامع آموزش و مشاوره قبل و بعد از ازدواج
سند مهندسی فرهنگی کشور (مصوب ۱۳۹۲/۳/۸)	شورای عالی انقلاب فرهنگی	راهبرد کلان سوم، اقدامات ملی: ۱ - تدوین منشور مشاوره خانواده و توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح و ساماندهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره و خانواده و خدمات اجتماعی مبتنی بر روش‌ها و فنون اسلامی مشاوره
سیاست کلی جمعیت (مصوب ۱۳۹۳/۲/۳)	رهبر معظم انقلاب اسلامی	تحکیم بنیان و پایداری خانواده... با تأکید بر آموزش‌های مهارت‌های زندگی و ارتباطی و ارائه خدمات مشاوره‌ای بر مبنای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی - ایرانی
سیاست‌های کلی خانواده (مصوب ۱۳۹۵/۶/۱۳)	رهبر معظم انقلاب اسلامی	... و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبنای اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده
قانون برنامه ششم توسعه (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴)	مجلس شورای اسلامی	ماده (۱۰۲) بند «ج» - بر خورداری خدمات مشاوره و روان‌شناسی از تسهیلات و مزایای بیمه‌های پایه و تکمیلی در آموزش و مشاوره مستمر نوجوانان و جوانان با اولویت خانواده‌ها قبل، حین و دستکم پنج سال پس از ازدواج
آیین‌نامه اجرایی مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی مشترک (مصوب ۱۴۰۲/۹/۱۵)	هیئت وزیران	بهره‌مندی نوه‌مسران از خدمات مشاوره خانواده با هدف تحکیم بنیان خانواده و ارتقای مهارت‌های زندگی مطابق با الگوی ایرانی- اسلامی

مأخذ: همان

بررسی اجرای سیاست‌های مذکور در جدول (۴) نشان می‌دهد که [آیین‌نامه اجرایی «مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی» \(مصوب ۱۴۰۲/۹/۱۵ هیئت وزیران\)](#) در راستای بهره‌مندی خانواده‌های نوپا از خدمات مشاوره‌ای فعال و پیشگیرانه در پنج سال اول زندگی مشترک است؛ اما پاسخ نامه معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری^۱ به نامه‌های مرکز پژوهش‌ها^۲ نشان می‌دهد که آیین‌نامه مذکور پیش از تصویب در هیئت وزیران، به‌عنوان یک طرح بین‌دستگاهی با مشارکت معاونت امور زنان و خانواده، سازمان امور اجتماعی کشور و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها در چارچوب تفاهم‌نامه ۱۰۶۴۲۳ مورخ ۱۴۰۲/۵/۲۵ و به‌صورت آزمایشی در دو استان قم و سمنان در حال اجرا بوده است. در این مرحله، معاونت به‌عنوان کارفرما، نهاد به‌عنوان مجری و سازمان به‌عنوان تأمین‌کننده مالی ایفا نقش می‌کردند. متعاقب تصویب آیین‌نامه «مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی» در هیئت وزیران، نقش‌های جدیدی در چارچوب آیین‌نامه اجرایی برای دستگاه‌ها تعریف شد؛ به‌نحوی که سازمان امور اجتماعی به‌عنوان مجری طرح و معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری به‌عنوان ناظر طرح

۱. پاسخ نامه به شماره ۲۱۳۹۱ مورخ ۱۴۰۴/۲/۱۳.

۲. نامه‌های ارسالی به شماره ۱۰۷۴۸-۱۱۰۰۰ مورخ ۱۴۰۳/۹/۵ و ۴۸۹-۱۱۰۰۰ مورخ ۱۴۰۴/۱/۲۳.

مشخص شدند. اما در ادامه کار، نظر به آغاز اجرای طرح در معاونت و مسئولیت این معاونت در طراحی، پیگیری و تصویب آیین‌نامه، حسب توافق میان سازمان و معاونت مقرر شد اجرای طرح در سال نخست در دو استان آغازین و مطابق روال پیشین ادامه یافته و اجرای طرح از سال ۱۴۰۴ در استان‌های دیگر براساس ساختار آیین‌نامه دنبال شود.^۱

در ادامه معاونت با انعقاد تفاهم‌نامه، مؤسسه مردم‌نهادی را به‌عنوان مجری میدانی فاز اجرایی نوه‌مسران انتخاب کرد. به‌منظور دستیابی به اهداف طرح، در مرحله نخست سامانه برخطی با عنوان «همساز» که بستر ارتباط مشاورین و زوجین با امکاناتی نظیر ارائه مشاوره تلفنی، متنی و برخط، برگزاری دوره‌های آموزشی برای زوجین و مشاورین و ... طراحی شد. فرایند سامانه بدین شکل است که در ابتدا، پیامک‌های تبلیغی طرح به زوجین ارسال شده، سپس اپراتورهای سامانه همساز طی تماس تلفنی به توجیه زوجین جهت شرکت در طرح می‌پردازند و بعد زوجین داوطلب با کد ملی وارد سامانه شده و نماگر خود را می‌سازند. پس از آن در سامانه، به هر مشاور تعدادی زوج اختصاص داده می‌شود و زوجین در تقویم مشاور اختصاصی خود به انتخاب از میان وقت‌های مشخص شده می‌پردازند و در ادامه ارائه خدمات رایگان مشاوره به آنها داده می‌شود. همچنین مشاوران، گروه‌بندی شده و تحت نظارت یک سرپرست قرار دارند که به‌صورت دوره‌ای برای مشاوران آموزش برگزار کرده و یاد در صورت چالش در ارائه مشاوره به حل مسائل آنان می‌پردازند. البته نظارت بر کل سامانه برعهده نماینده معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده است.^۲

در نهایت طرح نوه‌مسران در نیمه دوم اسفندماه سال ۱۴۰۲ کلید خورد و تا پایان سال ۱۴۰۳، اطلاعات ۵۸۸۷ نفر در سامانه ثبت شده و به این افراد ۸۶۳۸ جلسه به میزان ۱۲۴۹ ساعت ارائه خدمات رایگان مشاوره ارائه شد. طی این دوره، اقدام‌های نظارتی از سوی معاونت انجام شده که یکی از آنها عدم تأیید صلاحیت مؤسسه مردم‌نهاد مجری طی فرایند اجرایی بوده است. از شهریورماه سال ۱۴۰۳ سازمان مردم‌نهاد دیگری در جهت اجرای طرح جایگزین شد، اما براساس پاسخ نامه معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری^۳ همچنان فرایند اجرای طرح سرعت لازم را ندارد.

۱-۴-۳. مسائل اجرای طرح مشاوره نوه‌مسران

● افزودن دستگاه دیگری در راستای اعتباربخشی به خدمات مشاوره‌ای

بررسی فرایند مجوزدهی و نظارت بر فعالیت مشاوران و روان‌شناسان خانواده که «آیین‌نامه اجرایی مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی مشترک» به آن پرداخته، نشان می‌دهد شورای اجتماعی کشور در رأس این مجموعه قرار گرفته^۴ و ذیل آن از سازمان امور اجتماعی نام برده شده که در حکم دبیرخانه شورا وظایفی همچون تدوین شیوه‌نامه اجرایی، راه‌اندازی سامانه، استفاده از ظرفیت دستگاه‌های فعال در عرصه مشاوره خانواده، اعتبارسنجی، رتبه‌بندی، به‌روزرسانی دانش و مهارت مشاوران و روان‌شناسان و... را تنها برای مشاوره در پنج سال اول زندگی

۱. پاسخ نامه به شماره ۲۱۳۹۱ مورخ ۱۳/۲/۱۴۰۴.

۲. همان.

۳. همان.

۴. ماده (۱۳) آیین‌نامه: شیوه‌نامه اجرایی این آیین‌نامه شامل ضوابط تشخیص صلاحیت عمومی و تخصصی مشاوران همکار و نحوه اولویت‌بندی زوجین براساس ویژگی‌ها و درخواست‌ها و ترتیب ارائه مشاوره در بستر زیر سامانه ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه در چارچوب قوانین توسط سازمان امور اجتماعی کشور تهیه می‌شود و به تصویب شورای اجتماعی کشور می‌رسد.

ماده (۱۰) آیین‌نامه: نظارت بر نحوه تدوین محتواهای آموزشی، تدوین دستورالعمل‌های راهنمایی و مشاوره و ارزیابی زوجین، نظارت بر نحوه ارائه خدمات مشاوران همکار، نحوه بازآموزی مشاوران و نیز ارزیابی اثربخشی احکام آیین‌نامه، برعهده شورای اجتماعی کشور است که از طریق کارگروه تخصصی مربوط انجام می‌پذیرد.

۵. تبصره ماده (۲): سازمان امور اجتماعی کشور مکلف است با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی کشور، سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران و مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، احکام این آیین‌نامه را در سال اول در استان‌های قم و سمنان و از سال دوم به بعد در دیگر استان‌های کشور از محل اعتبارات مربوط، اجرا نماید.

ماده (۸): سازمان امور اجتماعی کشور مکلف است علاوه بر ارائه خدمات مشاوره اختصاصی به زوجین، دوره‌های آموزشی در زمینه بهبود روابط زوجین را با استفاده از ظرفیت مشاوران همکار در بستر زیر سامانه برگزار نماید....

مشترک برعهده دارد. این در حالی است که براساس قوانین مصوب در سال های پیش قوه قضائیه، وزارت ورزش و جوانان و سازمان نظام روان شناسی و مشاوره دخیل در «مجوزدهی» و «اعتباربخشی» به خدمات مشاوره از جمله مشاوره ازدواج و خانواده دانسته اند. از سوی دیگر براساس تصویب نامه هیئت وزیران، شماره ۷۴۳۶۷/ت ۱۱۸۱ هـ مورخ ۱۴۰۳/۵/۱۱ وزارت ورزش و جوانان، مرجع صدور مجوز مراکز و دفاتر تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده شناخته شده است.

● پایبند نبودن به متن آیین نامه

بررسی مواد آیین نامه نشان می دهد اموری همچون راه اندازی زیر سامانه، سنجش و تأیید صلاحیت عمومی و تخصصی مشاوران و روان شناسان، پیش بینی تمهیدات لازم جهت بهره مندی از ظرفیت های مردمی و جهادی، به روز رسانی دانش و مهارت مشاوران و روان شناسان و... به سازمان امور اجتماعی کشور سپرده شده^۱ همچنین براساس ماده (۱۴) مسئولیت نظارت بر حسن اجرای این آیین نامه برعهده معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده است.

اما پاسخ دریافتی از معاونت^۲ نشان می دهد که جایگاه نظارتی معاونت با جایگاه اجرایی جابه جا شده است. زیرا آیین نامه مذکور پیش از تصویب در هیئت وزیران، به عنوان یک طرح بین دستگاہی در چارچوب تفاهم نامه ۱۰۶۴۲۳ مورخ ۱۴۰۲/۵/۲۵ و به صورت آزمایشی در دو استان قم و سمنان با مشارکت معاونت امور زنان و خانواده به عنوان کارفرما، سازمان امور اجتماعی کشور به عنوان تأمین کننده مالی و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها به عنوان مجری در حال اجرا بوده و همچنان پس از تصویب آیین نامه همان روال ادامه دارد.

● فقدان دسترسی به اطلاعات نوهمسران

براساس ماده (۷) آیین نامه اجرایی نوهمسران، سازمان ثبت احوال کشور مکلف است ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ این آیین نامه، اطلاعات مربوط به زوجینی که کمتر از پنج سال از ثبت ازدواج آنان گذشته را در اختیار سازمان امور اجتماعی کشور قرار دهد. اما پاسخ دریافتی از سوی معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری^۳ نشان می دهد که از نیمه دوم اسفندماه سال ۱۴۰۲ که طرح نوهمسران رسماً کلید خورد تا پایان سال ۱۴۰۳ تنها ۵۸۸۷ نفر در سامانه (از استان های قم و سمنان) ثبت نام کرده اند. لذا عدم همکاری سازمان ثبت احوال باعث شده تا روند شناسایی و ارجاع زوجین به سامانه به کندی و ناقص انجام شود. زیرا در فرایند اجرای طرح، دریافت اطلاعات هویتی زوجین تازه ازدواج کرده از دستگاہ هایی همچون وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نهاد نمایندگی رهبری در دانشگاه ها دریافت شد که مسلماً این اطلاعات کامل نیست.^۴

● استقبال کم مشاوران از اجرای طرح نوهمسران

در راستای جذب مشاوران (تحقق مواد^۵ (۵) و (۶) آیین نامه)، با همکاری دستگاہ های دارای ظرفیت مشاوره همچون وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی، نمایندگی نهاد رهبری در دانشگاه ها، حوزه علمیه ۵۱۸ مشاور شناسایی شده اند و پس از عبور از دو مرحله مصاحبه تلفنی و حضوری، ۱۲۰ منتخب وارد اجرای طرح شدند. اما در جریان اجرا و نظارت طرح تعداد مشاوران ریزش داشته و در حال حاضر ۳۳ مشاور به صورت فعال مشغول به ارائه خدمات هستند که بابت هر جلسه مشاوره براساس تعرفه مصوب هیئت وزیران به تفکیک مقطع تحصیلی از

۱. این در حالی است که سازمان امور اجتماعی کشور، فاقد اساسنامه بوده و وضعیت سازمان مذکور از لحاظ اساسنامه ای دارای ابهام است.

۲. پاسخ نامه معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری به شماره ۲۱۳۹۱ مورخ ۱۴۰۴/۲/۱۳.

۳. همان.

۴. همان.

۵. ماده (۵) - مشاوران و مراکز مشاوره متقاضی مشارکت در اجرای این آیین نامه، در صورت داشتن پروانه فعالیت معتبر از سازمان نظام روان شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران، تقاضای خود را از طریق زیرسامانه ثبت می نمایند. سازمان امور اجتماعی کشور پس از تأیید صلاحیت عمومی و تخصصی متقاضیان، برای هریک از واجدان صلاحیت، دسترسی لازم به زیرسامانه را ایجاد می نماید.

۶. ماده (۶) - سازمان امور اجتماعی کشور مکلف است با رعایت ضوابط تشخیص صلاحیت عمومی و تخصصی مشاوران همکار (موضوع شیوه نامه اجرایی موضوع ماده (۱۳) این آیین نامه)، تمهیدات لازم جهت بهره مندی از خدمات گروه های تبلیغی و جهادی، نیروهای داوطلب مردمی، سازمان های مردم نهاد، سازمان تبلیغات اسلامی و مساجد برای ارائه خدمات موضوع این آیین نامه را اتخاذ نماید.

محل اعتبار تخصیصی طرح از سازمان امور اجتماعی، حق الزحمه دریافت می‌کنند.^۱ به بیان دیگر در حال حاضر کمتر از یک سوم از مشاوران در اجرای طرح فعال هستند. یکی از دلایل این عدم همکاری به ناهمخوانی نظام آموزشی مشاوران با رویکرد طرح است. زیرا رویکرد فعالانه و پیشگیرانه^۲ این طرح با الگوی مسئله‌مدار رایج در مشاوره‌های عمومی که به صورت پایه به تمامی متخصصین این رشته آموزش داده می‌شود، متفاوت است. عدم آشنایی مشاوران با این رویکرد، موجب ریزش برخی از نیروها شده و انسجام تیم مشاوران را دچار مشکل کرده است.^۳

۴. جمع‌بندی و پیشنهادها

با توجه به وجود چهار سازمان / دستگاه اصلی مجوز دهنده بر اساس قانون به خدمات مشاوره‌ای از دواج و خانواده و همچنین وجود بیش از ۱۱ سازمان / دستگاه دارای مراکز مشاوره از دواج و خانواده، یکی از راهکارهای پیش‌روی نظام حکمرانی جهت استفاده بهتر از این ظرفیت به منظور تحکیم نهاد خانواده، در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت، تدوین و تصویب آیین‌نامه ساماندهی مراکز مشاوره از دواج و خانواده و فعالیت روان‌شناسان از دواج و خانواده است. زیرا این ساماندهی علاوه بر اعتبار بخشی به مشاوره از دواج و خانواده، نقش مهمی در فرهنگ‌سازی استفاده از خدمات مشاوره‌ای در مراحل مختلف زندگی خواهد داشت. اگرچه در سیاست‌های مختلف موضوع ساماندهی و نظارت بر خدمات مشاوره‌ای از دواج و خانواده صریح و روشن پیش‌از این مورد توجه قرار گرفته، با این حال گزارش‌های متعدد نشان می‌دهد به دلیل مشکلاتی مانند تعدد دستگاه‌های مجوز دهنده، کمبود وفاق بین آنها، پراکندگی قوانین و ... اهتمام جدی به این مسئله نشده است. لذا قانونگذار در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت دولت را با انجام اقداماتی مکلف به ساماندهی مراکز مشاوره از دواج و خانواده دانسته است. در ادامه در جدول (۵) اقدامات به اضافه مسائل مرتبط با هر اقدام عنوان شده است.

۱. پاسخ نامه معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری به شماره ۲۱۳۹۱ مورخ ۱۴۰۴/۲/۱۳.

۲. فرایند اجرای طرح بدین شکل است که در ابتدا پیامک‌های تبلیغی طرح به زوجین ارسال گردیده سپس اپراتورهای سامانه همساز طی تماس تلفنی به توجیه زوجین جهت شرکت در طرح می‌پردازند. سپس زوجین داوطلب شرکت در طرح، با کد ملی خود وارد سامانه شده و پروفایل خود را می‌سازند. پس از آن در سامانه، به هر مشاور، تعدادی زوج اختصاص داده می‌شود و زوجین در تقویم مشاور اختصاصی خود به انتخاب از میان وقت‌های مشخص شده می‌پردازند. در تاریخ مشخص شده توسط زوج و تأیید شده توسط مشاور پیامک حاوی لینک جلسه جهت ارائه خدمات رایگان مشاوره به آنها ارسال می‌گردد. همچنین طی فرایندی مشاوران گروه‌بندی شده و تحت نظارت یک ناظر قرار دارند که به صورت دوره‌ای برای مشاوران آموزش برگزار کرده و یا در صورت چالش در ارائه مشاوره به حل مسائل آنان پرداخته است.

۳. پاسخ نامه معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری به شماره ۲۱۳۹۱ مورخ ۱۴۰۴/۲/۱۳.

جدول ۵. اقدام ها و مسائل مرتبط با آن

اقدام	عنوان اقدام	مسائل مرتبط
۱	ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده متناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی	<ul style="list-style-type: none"> - فقدان چارچوب نظری و کاربردی در مشاوره مبتنی بر فرهنگ اسلامی- ایرانی. - کمبود منابع آموزشی و پژوهشی روان شناسی / مشاوره متناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی. - ضعف در نظارت بر بهبود جایگاه فرهنگ اسلامی- ایرانی در آموزش و پژوهش های مرتبط در رشته روان شناسی و مشاوره. - نبود خط مشی ها مبتنی بر فرهنگ اسلامی- ایرانی در برنامه های بازآموزی و نوآموزی مشاوران ازدواج و خانواده.
۲	یکپارچه سازی و ساماندهی نظام صلاحیت سنجی مشاوران ازدواج و خانواده	<ul style="list-style-type: none"> - تعدد و تداخل وظایف دستگاه ها در صدور مجوز فعالیت. - نبود دستور العمل واحد در صلاحیت سنجی مشاوران ازدواج و خانواده. - مشخص نبودن تعامل دستگاه های دارای مراکز مشاوره و وابسته با دستگاه های مجوز دهنده. - نبود تعاریف دقیق و مشخص از اصطلاحات. - فقدان تعریف مشخص از مشاوره و خدمات رهنمایی. - تعدد تعرفه ها و فقدان نظام یکسان سازی برای تعرفه ها.
۳	ایجاد نظام رتبه بندی مشاوران ازدواج و خانواده	<ul style="list-style-type: none"> - فقدان دستور العمل مشخص نظارتی و رتبه بندی مشاوران و مراکز مشاوره ای. - نبود چارچوب عملکردی مشخص برای ناظران. - عدم اثر سنجی مشاوره های ازدواج و خانواده.
۴	ترویج مشاوره قبل، حین و پس از ازدواج نوهمسران	<ul style="list-style-type: none"> - افزودن دستگاه دیگری در راستای اعتبار بخشی به خدمات مشاوره ای. - پایبند نبودن به متن آیین نامه مصوب. - فقدان دسترسی به اطلاعات نوهمسران. - استقبال کم مشاوران از اجرای طرح نوهمسران.

مأخذ: همان.

با توجه به جدول (۵) اقدام ها و مسائل مرتبط با آنها، پیشنهادهای زیر در تدوین آیین نامه «ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده» براساس اقدام ها و مسائل مرتبط حائز اهمیت است.

● الزام به رفع کاستی های دانش روان شناسی و مشاوره بر مبنای فرهنگ اسلامی- ایرانی

براساس تأکید اسناد بالادستی نظام (سیاست های کلی جمعیت، سیاست های کلی خانواده و سند مهندسی فرهنگی کشور) بر ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده بر مبنای فرهنگ و ارزش های اسلامی- ایرانی، هنوز جایگاه این فرهنگ در دانش روان شناسی و مشاوره کامل نشده است. هر چند در این سال ها کار گروه های مشاوره و روان شناسی ذیل شورای تحول و ارتقای علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی بازنگری هایی را در متون درسی رشته های مشاوره و روان شناسی براساس فرهنگ اسلامی- ایرانی داشته اند، اما همان طور که می دانیم تحول در علوم انسانی امری دفعی و قطعی و یک بار برای همیشه نیست، بلکه فرایندی است که باید به صورت جدی استمرار داشته باشد. لذا پیشنهاد می شود:

۱ کار گروه های تخصصی مشاوره و روان شناسی براساس مصوبات شورای عالی برنامه ریزی آموزشی که بازه زمانی پنج سال را

برای بازنگری مجدد قرار داده‌اند در این فرصت با ارتباط با اساتید و دانشجویان و بررسی محتوای کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات مجلات پژوهشی در رشته‌های مشاوره و روان‌شناسی، بازنگری خود را اسلامی، بومی، روزآمد و کارآمد سازند.

۲ به منظور ترغیب و تشویق اساتید و دانشجویان رشته‌های مشاوره و روان‌شناسی در بازنگری برنامه درسی (مبتنی بر تعالیم اسلامی، بومی، روزآمد و کارآمد) در فرصت پنج‌ساله، امتیازات آموزشی و پژوهشی لحاظ شود.

● تعیین یک نهاد تنظیم‌گر برای راهبری مشاوره ازدواج و خانواده

مشاوره ازدواج و خانواده برای آنکه پاسخ‌گوی نیاز جامعه باشد و موجبات رشد افراد و خانواده‌ها را فراهم سازد، به سامان‌دهی و مدیریت نیاز دارد و کارکردهایی همچون؛ طراحی و بازنگری الگوی اعتباربخشی، طرح‌ریزی و بازبینی صلاحیت‌سنجی، سامان‌دهی نظام مجوزدهی، ایجاد هماهنگی بین سازمانی، ارزیابی و نظارت بر فرایند، مورد انتظار از نهاد تنظیم‌گر در نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده است. لذا پیشنهاد می‌شود در تدوین آیین‌نامه، یک نهاد به‌عنوان نهاد تنظیم‌گر و ناظر در میان سازمان‌های مجوزدهنده و همچنین دستگاه‌هایی که دارای خدمات مشاوره‌ای به جامعه هدف خود هستند، مشخص شود.

● ایجاد سامانه ملی اطلاعات مشاوران ازدواج و خانواده

با وجود تعداد زیادی مجوزهای صادر شده از سوی مراجع قانونی برای مشاوران/ روان‌شناسان ازدواج و خانواده که در چارچوب دفتر/ مراکز در حال فعالیت هستند. باین حال هنوز سامانه جامعی برای ایجاد اطلاعات و ردیابی فعالیت آنها وجود ندارد. هر چند در سال‌های اخیر، در ذیل سایت مرکز و کلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه و یا در سامانه ملی همراه^۱ وزارت ورزش و جوانان امکان آشنایی با افراد/ مراکز مشاوره دارای مجوز وجود دارد. باین حال، بهتر است اطلاعات در سامانه جامعی متمرکز و تجمیع شوند و یا سامانه مستقلی برای آشنایی و نحوه چگونگی ارتباط با آنها و رتبه‌بندی مشاوران براساس امتیاز مراجعه‌کنندگان ایجاد شود. البته داده‌ها باید به گونه‌ای نگهداری شوند که محرمانگی اسرار مراجعه‌کنندگان رعایت شود و بتوان سهم مراجعه به مشاوره، رشد و پراکندگی آنها در کشور را نشان داد و از اطلاعات جمع‌آوری شده در نقاط مختلف کشور و روند پژوهی درباره آنها، پیشنهادهایی برای پایداری و استحکام خانواده‌ها و کاهش طلاق در کشور استفاده کرد.

برای مثال سازمان نظام پزشکی کشور، سامانه جستجوی اعضای نظام پزشکی را با هدف تسهیل در یافتن اعضای جامعه پزشکی، دسترسی به اطلاعات حرفه‌ای آنان و اطمینان خاطر از دارا بودن مجوزهای لازم برای ارائه خدمات حرفه‌ای (مانند پروانه طبابت و...) و در راستای اجرای قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب جلسه علنی مورخ ۱۳۸۷/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی و آیین‌نامه اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۹۳/۸/۲۱ هیئت وزیران و رسالت سازمان مبنی بر انتشار اطلاعات دربردارنده حقوق و تکالیف مردم از طریق رسانه‌های همگانی ارائه داده است. اطلاعات ارائه شده در نامگر اعضای سازمان نظام پزشکی، شامل اطلاعات به‌روز اعضا در بخش صلاحیت‌های حرفه‌ای بوده و در خصوص اطلاعات تماسی ارائه شده، آخرین اطلاعات اعلامی از سوی عضو را شامل می‌شود.

● انسجام‌بخشی به نظام صلاحیت‌سنجی در درگاه ملی مجوزها

مقایسه شرایط لازم برای صدور مجوزها در بین مراجع اصلی صادرکننده مجوز مشاوران ازدواج و خانواده نشان می‌دهد که شرایط با یکدیگر متفاوت هستند و از ملاک یکسانی تبعیت نمی‌کنند. لذا پیشنهاد می‌شود «هیئت مقررات‌زایی و بهبود محیط کسب و کار» (که وظیفه تسهیل و بهبود فرایند صدور مجوزها را برعهده دارد) مکلف شود با همراهی دستگاه‌هایی که براساس «تصویب‌نامه در خصوص تعیین فهرست مجوزهای تأییدمحور (مصوب ۱۴۰۳/۱/۲۵ هیئت وزیران)»، صدور مجوز مشاوره ازدواج و خانواده برای آنها تأیید شده، شرایط مندرج اعم

۱. سامانه ملی «همراه» با هدف تسهیل دسترسی به موضوعات حوزه آموزش و مشاوره ازدواج و خانواده، همچنین آگاهی‌رسانی به عموم جامعه به‌ویژه جوانان، خانواده‌ها و کارشناسان و مشاوران، خدمات متعددی را به مخاطبان ارائه می‌دهد. جوانان می‌توانند از طریق این سامانه با مراکز تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده وزارت ورزش و جوانان آشنا شده و از نحوه برگزاری کارگاه‌های آموزشی موضوع ازدواج و خانواده به‌ویژه آموزش‌های پیش از ازدواج مطلع و از خدمات ارائه شده بهره‌مند شوند.

از شرایط، مدارک، استعلام‌ها، مدت اعتبار، هزینه‌ها و... را یکسان کنند.

● تعیین محدوده مجاز فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده

تعیین چارچوب که در واقع حقوق و تکالیف متقابل مشاوران و مراجعه کنندگان و دولت است، باید دقیق، غیر قابل تفسیر و قابل فهم و تشخیص باشد. محدوده‌ای که مشاوره فعال در صورت عبور از آن، مجوزش باید به طور موقت (تعلیق) یا دائم (ابطال) حذف شود. لذا باید در راهنمای دریافت مجوز مشاوره ازدواج و خانواده در ذیل هر یک از دستگاه‌های مجوز دهنده که در درگاه ملی مجوزها^۱ بارگذاری شده محدوده مجاز فعالیت مشاوران ازدواج و خانواده تعیین شود و در رسانه‌های عمومی اعلام شوند تا همه فعالان مشاوره و خدمات گیرندگان بالقوه و بالفعل آن خدمت از مفاد آن کاملاً مطلع شوند.

● ایجاد سامانه نظارت بر رفتار، فعالیت و عملکرد مشاوران ازدواج و خانواده

نظارت بر رفتار، فعالیت و عملکرد مشاوران ازدواج و خانواده که نظارت پسینی شمرده می‌شود، می‌تواند مبتنی بر نظارت مردمی یا سیستمی باشد. لذا دستگاه‌های مجوز دهنده باید با ایجاد سامانه‌هایی که از اعلام شماره تلفن گزارش دهی تخلف و وب‌گاه ساده تا سامانه‌های پیچیده‌تر نظارت با دوربین، نظارت با داده‌های در دسترس یا قابل تولید توسط نظارت شونده باشد، از کیفیت ارائه خدمات مشاوران به مراجعه کنندگان مطلع شوند.

همچنین سامانه نظارت پسینی بر مشاوران می‌تواند با تمهیدات و ابزارهای دیگری، تقویت و هر چه کارآمدتر و کامل‌تر شود، نظیر رأی‌دهی شفاف مراجعه کنندگان به کیفیت خدمت دریافتی،^۲ انتشار تجربه‌نگاری هر مراجعه کننده و نیز کنترل تراکنش‌های غیر معمول هر صاحب مجوز برای سنجش هنجارهای رفتاری و عملکرد او باشد. با شفاف شدن ارزیابی مراجعه کنندگان قبلی از هر مشاور طبعاً مشاوران تلاش می‌کنند نظر مراجعه کنندگان خود را جلب کنند.

● گنجاندن شدن مرکز و کلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه در متن آیین نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده

در بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت آمده است: «آیین نامه اجرایی این بند توسط معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری با همکاری وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی کشور و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی با مشورت مدیریت حوزه‌های علمی طی سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد» و متأسفانه در متن قانون برنامه هفتم پیشرفت، نامی از مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه نیامده است. این در حالی است که اگر زوجین درخواست طلاق دهند باید بر اساس قانون حمایت خانواده (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) در فرایند تشریفات قضایی به مراکز مشاوره خانواده‌ای مراجعه کنند که متولی صدور پروانه و فعالیت آن مراکز، قوه قضائیه است. لذا در تدوین آیین نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده که هدف اصلی بند «الف» ماده (۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت است، باید مراکز مشاوره خانواده قوه قضائیه دیده شوند.

● ملغی کردن آیین نامه اجرایی مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی مشترک

هدف اصلی «آیین نامه اجرایی مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی مشترک»، صلاحیت بخشی به «سازمان امور اجتماعی کشور» در «مجوزدهی» به فعالیت مشاوران و روان‌شناسان خانواده در راستای بهره‌مندی خانواده‌های نوپا از خدمات مشاوره‌ای فعال، پیشگیرانه و

۱. درگاه ملی مجوزها بر اساس ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های اصل (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷ و اصلاحات بعدی آن طراحی و راه‌اندازی شده و مرجع رسمی مجوزهای کسب و کار کشور محسوب می‌شود.

۲. سامانه پیامکی باید متصل به نرم‌افزار ثبت اطلاعات مراجعان به مشاوران است و با پیامک یا ارسال پیام در پیام‌رسان‌ها در دو مرحله به متقاضی مشاوره پیام ارسال می‌کند. در مرحله اول، بلافاصله پس از تعیین وقت و ثبت اطلاعات متقاضی در سامانه به‌طور خودکار، حقوق او و تکالیف مشاوره برای متقاضی ارسال می‌شود. در مرحله دوم و ساعاتی پس از پایان جلسه مشاوره، سامانه پیامکی در دومین پیامک خود، نظر مراجعه کننده را از رفتار و عملکرد مشاور استعلام می‌کند و نتیجه را به اطلاع مراجع نظارتی می‌رساند تا در صورت ناهنجاری پیگیری کنند. این پیگیری می‌تواند تا بخش‌های زیادی سیستمی انجام شود نظیر تذکر درباره اعتراض مشتری به مشاور مربوطه و نیز انتشار ارزیابی مشتری در بانک اطلاعات مشاوران ازدواج و خانواده.

همراه در پنج سال اول زندگی مشترک است، اما این موضوع مهم با توجه به عنوان و قلمرو شمولی که برای مشاوره نوه‌مسران در آیین‌نامه تعریف و مدنظر قرار گرفته، با مسائل ساختاری همچون ایجاد تشنت در ساختار مجوزدهی به فعالیت مشاوران و روان‌شناسان خانواده و ابهام در اساسنامه سازمان امور اجتماعی کشور و مسائل محتوایی مانند صلاحیت مجوزدهی به سازمان امور اجتماعی کشور، چشم‌پوشی از تدوین منشور مشاوره خانواده بر اساس نقشه مهندسی فرهنگی کشور، تعدد مراجع نظارت‌کننده بر حسن اجرای آیین‌نامه، بی‌توجهی به تکلیف دولت نسبت به برنامه‌ریزی در جهت ساماندهی مشاوره خانواده در برنامه هفتم و ناپایداری منابع مالی مشاوره نوه‌مسران در احکام بودجه‌ای روبه‌رو است.

از این رو، با توجه به مسائل ساختاری و محتوایی و همچنین به سرانجام نرسیدن اجرای این آیین‌نامه، پیشنهاد می‌شود که معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری ملغی کردن این آیین‌نامه را با توجه به مشکلات اجرایی آن، در متن آیین‌نامه گنجانده و از سوی دیگر با توجه به تأکید بند «الف» برنامه هفتم پیشرفت بر «ترویج مشاوره قبل، حین و پس از ازدواج نوه‌مسران» در تدوین آیین‌نامه ساماندهی مشاوره ازدواج و خانواده، از ظرفیت دفاتر/مراکز مشاوره ازدواج و خانواده در ذیل سایر دستگاه‌های مجوزدهنده استفاده کند.

منابع و مآخذ

- [۱] باجلان، اکرم. گزارش «رصد و تحلیل وضعیت مراکز مشاوره خانواده وابسته به دستگاه‌ها»، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۵۱۳، بهمن ۱۴۰۱.
- [۲] باجلان، اکرم. گزارش «بررسی سازوکارهای سیاستی ارائه خدمات روان‌شناسی و مشاوره در تحکیم نهاد خانواده»، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۷۸۵۲، آبان ۱۴۰۰.
- [3] <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=57106>
- [۴] باجلان، اکرم. گزارش «اصلاح سازوکارهای مجوزدهی به خدمات ازدواج و خانواده»، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۸۳۴۷، مرداد ۱۴۰۱.
- [۵] باجلان، اکرم. گزارش «بازطراحی ساختار مطلوب نهاد تنظیم‌گر مشاوره ازدواج و خانواده در ایران (براساس رتبه‌بندی ایده‌های پیشنهادی)»، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۹۲۶۵، شهریور ۱۴۰۲.
- [۶] باجلان، اکرم. گزارش «بررسی صدور مجوزهای مشاوره ازدواج و خانواده در کشورهای منتخب (مطالعه تطبیقی)»، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۹۴۰۹، آذر ۱۴۰۲.
- [۷] باجلان، اکرم. گزارش «آسیب‌شناسی «آیین‌نامه اجرایی مشاوره نوه‌مسران در پنج سال اول زندگی مشترک»»، دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۹۶۵۲، اسفند ۱۴۰۲.
- [۸] رفیعی هنر، حمید و آذربایجانی، مسعود. «روان‌شناسی اسلامی در ایران: گذشته، حال و آینده»، پژوهش‌نامه روان‌شناسی اسلامی «بهار و تابستان ۱۴۰۲».
- [۹] محمدی، اسرین و عیسی‌نژاد، امید. «انطباق فرهنگی در روان‌درمانی و مشاوره: مروری بر مدل‌ها و روش‌ها»، مجله علوم روان‌شناختی، دوره ۲۴، ش ۱۴۵، ۱۴۰۴.
- [۱۰] بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۶/۸.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7959>

[11] <https://sccr.ir/pages/24418/1#indexs-section>

[12] <https://www.msrt.ir/fa/grid/283/%D9%84%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84-%D8%B1%D8%B4%D8%AA%D9%87-%D9%87%D8%A7?GridSearch%5Bsearch%5D=%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%86+%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%DB%8C&GridSearch%5BpageSize%5D=10&page=3&per-page=10>

[۱۳] ثنایی ذاکر، باقر و حقیقت جو، فاطمه. «سازمان نظام روان شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران معمار روان شناسی و مشاوره کشور»، تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ش ۱۱، ۱۳۸۳.

[14] <https://mojavez.ir/>

[15] <https://dictionary.apa.org/>

[۱۶] اندیشکده حکمرانی نرم و فناوری نوین (حنان)، ابزارهای نظارت پسینی بر کسب و کارها، پاییز ۱۴۰۱.

[17] <https://sccr.ir/pages/24418/1#indexs-section>

[18] <https://membersearch.irimc.org/>

گزیده سیاستی

در راستای تدوین آیین‌نامه ساماندهی مراکز مشاوره ازدواج و خانواده، یکپارچه‌سازی دستورالعمل‌ها، صلاحیت‌سنجی، تعرفه‌ها، اعتباربخشی، نظارت، آموزش مبتنی‌بر فرهنگ اسلامی - ایرانی و ایجاد سامانه ملی اطلاعات مشاوران و نسخ آیین‌نامه اجرایی مشاوره نهمسران پیشنهاد می‌شود.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir